

Greenpeace en gemanipuleerde sojabonen

De vrijheid van meningsuiting op het spel?

Dirk Voorhoof

Hoofddocent vakgroep communicatiewetenschappen UG

In de loop van de maand november 1996 ondernam Greenpeace enkele acties tegen de invoer van genetisch gemanipuleerde sojabonen. Aan die acties kwam (voorlopig?) een einde door een aantal rechterlijke uitspraken waarbij de organisatie verbod werd opgelegd om het binnenvaren en het lossen van zeeschepen die dit soort sojabonen via de Antwerpse haven aanleveren, te verhinderen of te bemoeilijken. Het bevelschrift van 15 november 1996 verdient bijzondere aandacht, want de kortgedingrechter, gevat op eenzijdig verzoekschrift, gaat hier toch wel zeer ver bij het inperken van bepaalde rechten en vrijheden van actiegroepen.

Het bevelschrift van 15 november 1996 is gewezen op verzoekschrift, ingediend dezelfde dag, namens de NV Cargill, de firma die de levering van een lading genetisch gemanipuleerde sojabonen verwachtte. Deze levering zou gebeuren via het zeeschip *Stanislaw Kulczyński*, een schip dat op zaterdag 16 november 1996 in de Antwerpse haven verwacht werd. Verzoekster vreesde acties van Greenpeace, omdat de organisatie de week ervoor ook al acties had gevoerd tegen de levering van sojabonen door het zeeschip *Ziemia Zamojska*. Dit schip was toen gedurende enige tijd in de Van Cauwelaertsluis geïmmobiliseerd. Verzoekster voerde aan daardoor grote schade te hebben geleden en wilde via een tussenkomst van de rechter voorkomen dat Greenpeace met de *Sirius* de levering van een gelijkaardige partij goederen zou bemoeilijken. Het verzoek werd als 'uiterst dringend' aangemeld en de absolute noodzakelijkheid en uiterste hoogdringendheid werd ingeroepen om een procedure op eenzijdig verzoekschrift te kunnen wettigen.

Het bevelschrift van 15 november 1996 heeft

de vordering van verzoekster toegewezen. De voorzitter van de rechtbank volstaat met de overweging dat de vrees voor een actie door Greenpeace als geground voorkomt en dat het vervoer en de invoer van de door het schip vervoerde goederen in België vooralsnog niet verboden lijkt. De omstandigheid van de absolute noodzakelijkheid en de uiterste hoogdringendheid wordt in de beschikking gemotiveerd met de mogelijkheid dat het tot een blokkade komt in de Van Cauwelaertsluis ten gevolge van mogelijke feitelijkheden.

Een stille radius rond de Sirius

Concreet is aan Greenpeace en anderen verbod opgelegd tot het ondernemen van enige belemmerende actie tegenover de *Stanislaw Kulczyński* in de Antwerpse haven, en dit gedurende de week van het verblijf van het schip in de haven. Bijzondere aandacht verdient het in de beschikking uitgevaardigde bevel dat aan Greenpeace en anderen is opgelegd, onder dreiging van een dwangsom van 1.000.000 frank per inbreuk. Met name is bevel opgelegd om ervoor te zorgen dat aangestelden, leden, bemanningsleden, passagiers, maar ook 'sympathisanten' van de *Sirius* zich niet begeven en/of bevinden in een radius van één kilometer rond het zeeschip, ongeacht waar dit schip zich moge bevinden in de Antwerpse haven of in het arrondissement Antwerpen.

Het is precies op dit punt dat de beschikking al te ruim geformuleerd is en de rechter zijn bevoegdheid te buiten gaat. Het bevelschrift legt namelijk een bevel op aan Greenpeace om maatregelen te nemen waartoe de organisatie allerminst in staat, laat staan gerechtigd is. Green-

peace moet er krachtens dit bevelschrift immers voor zorgen dat gedurende één week in een deel van de haven zich geen sympathisanten van de *Sirius* bevinden, hetgeen erop neerkomt dat de organisatie ervoor moet instaan dat zich binnen deze radius geen personen zouden begeven die blijk geven van hun protest tegen de sojalevering.

Bovendien is de maatregel onevenredig met het nagestreefde doel: het ongehinderd binnenvaren en kunnen lossen van het schip. Het opleggen van het verbod om in de buurt aanwezig te zijn en verbaal of symbolisch protest te uiten, is een maatregel die er uiteindelijk op gericht is of in elk geval tot gevolg heeft dat het protest van de milieubewegingen tegen de invoer van de gecontesteerde sojabonen wordt ingeperkt. De beschikking komt aldus flagrant in aanvaring met de vrijheid van meningsuiting zoals gewaarborgd door art.19 van de Grondwet en art.10 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. Immers, personen die zich in een straal van 1 km rond het sojaschip bevinden, mogen hun sympathie voor de *Sirius* en Greenpeace en hun afkeuring tegen de levering van genetisch gemanipuleerde sojabonen niet uiten, op het gevaar af dat Greenpeace 1.000.000 frank dwangsom zal moeten betalen. Het bevel van de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen komt neer op een preventieve maatregel tot inperking van de vrijheid van meningsuiting, daar waar art.19 c.w. enkel toestaat dat 'a posteriori' bestrafend kan worden opgetreden naar aanleiding van misbruiken gepleegd bij de uitoefening van de vrijheid van meningsuiting. Bovendien moet worden opgemerkt dat het uitoefenen van kritiek op de levering in de Antwerpse haven van genetisch gemanipuleerde sojabonen tot nader order geen door het Belgisch recht strafbaar gestelde meningsuiting betreft. Evenmin is aannemelijk dat deze maatregel 'voorzien is bij wet' en 'nodig is in een democratische samenleving' zoals art.10, lid 2 van het EVRM dit vereist voor elke vorm van overheidsinmenging op het vlak van de vrijheid van expressie en informatie.

Zoveelste illustratie

Het bevelschrift van 15 november 1996 is een

zoveelste illustratie van in kort geding en vooral op eenzijdig verzoekschrift gewezen rechtspraak, waarbij sprake is van een verwaarlozing van de rechten van de verdediging en vaak van een miskenning van andere fundamentele rechten en vrijheden. De kortgedingrechter treedt hierbij op als wat wel eens wordt aangeduid als de 'Mr. Proper' van het gerecht.

Deze evolutie is de voorbije jaren reeds meermaals aangeklaagd. Toch zet deze trend in de rechtspraak zich steeds verder door, soms met een volstreekte miskenning van de fundamentele rechten en vrijheden van verweerders. Het is trouwens opvallend dat vaak een beroep wordt gedaan op de kortgedingrechter door economisch sterkere partijen: werkgevers grijpen naar deze procedure om een staking of om vakbondacties van werknemers te verbieden, een grote verzekeringsmaatschappij laat een TV-uitzending verbieden waarin kritiek wordt uitgeoefend op dat bedrijf, ondernemingen doen een beroep op de kortgedingrechter om protestacties door milieugroeperingen te laten verbieden, bedrijven vorderen voor de kortgedingrechter een verbod tot het publiceren of verspreiden van een boek dat aanwijzingen bevat inzake de betrokkenheid van deze bedrijven in criminele netwerken... In een ander geval is via de kortgedingrechter verbod opgelegd tot het publiceren van een artikel in het consumentenmagazine *Test-Aankoop* dat kritische informatie bevatte over een bepaald produkt van verzoekster. Begin 1995 vond Sabena de voorzitter van de Brusselse rechtbank bereid om op eenzijdig verzoekschrift aan een krant tijdelijk verbod op te leggen om nog langer kritische berichtgeving over Sabena te publiceren...

Het is de hoogste tijd dat de wetgever bijkomende eisen stelt aan de procedure in kortgeding en vooral aan de procedure op eenzijdig verzoekschrift, met waarborgen voor de rechten van de verdediging en waarborgen voor de bescherming van andere fundamentele rechten en vrijheden van de burgers. Ook de kortgedingrechter moet immers rekening houden met de grondwet en de rechten en vrijheden: het komt hem niet toe de belangen van bepaalde machts-groepen in de samenleving te laten voorgaan

boven andere voor de samenleving al even
behartenswaardige belangen. 'Snelrecht' dreigt
anders te verworden tot een contradictio in
terminis.